

שאלה: במקומות רבים מקובל, שאין מזמינים לברית, מאחר שישנה הקפדה על המוזמן ואינו מגיע, שהוא נחשב למנודה לשמים. האומנם המוזמן לברית מחויב לבטל את כל תכניותיו על מנת להגיע לברית שהוא הוזמן אליה? האם ניתן להזמין אנשים שסביר להניח שלא יגיעו ללא הזמנה? האם יש עניין להזמין אנשים לבוא לברית?

תשובה: המקור להנהגה זו, מבוסס על דברי הרמ"א בהלכות מילה (רסה, יב) "ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי סעודת מצווה, וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה, הוי כמנודה לשמים; ודווקא שנמצאו שם בני אדם מהוגנים". דברי הרמ"א מתבססים על הגמרא בפסחים (קיג,ב) האומרת כי ישנם שבעה המנודים לשמים, ויש אומרים כי ישנם שמונה, ואחד מהם הוא "מי שאינו מיסב בחבורה של מצווה". הרמ"א מוסיף, כי אף הסעודה הנהוגה בליל שבת לאחר הולדת הברך נחשבת לסעודת מצווה.

הרמ"א מדגיש, כי אם נמצאו שם בני אדם שאינם מהוגנים אינו צריך לאכול שם; ומשמע מדבריו, כי כל זמן שהאנשים שבמקום מהוגנים, יש לאכול במקום. הרמ"א אינו מזכיר כי ישנה מניעה מלהזמין, והוא רק מתייחס לחובת האכילה. וכך אנו מוצאים בקיצור שולחן ערוך (סימן קסג) הכותב, כי מי שמזמנים אותו לסעודת ברית ויודע שיש שם אנשים מהוגנים, מחויב ללכת. על פי דברים אלו יש שכתבו, כי אדם שאינו מעוניין ללכת לברית, צריך מראש להודיע לשמש שלא יקרא לו לבוא (באר היטב למהרי"ט), או שיש לבטל את המנהג המקובל שהשמש קורא לבוא לסעודת הברית (פתיחי תשובה בשם מקום שמואל בשם שרביט הזהב). על דברים אלו העירו כמה מהאחרונים, כי אין צורך לחשוש כלל לעניין זה, מכמה טעמים: א. ייתכן שיהיו במקום אנשים שאינם מהוגנים (ערוך השולחן). ב. המדובר דווקא ביושב שם ואינו רוצה לאכול, אך לא באדם שאינו נמצא במקום (חידושי רמ"ט). ג. המדובר דווקא כשמינוהו על הקרואים (יפה ללב לרב פלאגיא). ד. המדובר דווקא כשיש מניין (יפה ללב שם).

ויש שהעירו, כי דברי הרמ"א מבוססים על חשש לדעת היש אומרים בגמרא, אבל אין הלכה כדעה זו, אלא כדעת החכמים, שהיא הדעה הראשונה; כמקובל בפסיקת ההלכה בין דעות התנאים (חידושי רמ"ט שם). יתר מכך: ישנה סברה גדולה לומר, כי דברים אלו אינם אלא מימרא אגדתית, שאין לראותם כפסק הלכה, אלא כתיאור ליחס למי שמתבטל מקיום מצוות, שהמקור לקיומם הוא אחר – ומסתבר שזו הסיבה שהרי"ף, הרמב"ם, הרא"ש והשו"ע אינם מביאים דברים אלו כלל.

על פי המבואר, דברים אלו נאמרים דווקא על ההשתתפות בסעודה, ולא על ההשתתפות בברית עצמה. דברי הרמ"א נאמרו על סעודת הברית, ונראה להבין מדבריו שהוא הדין לסעודת שלום זכר ולכל סעודת מצווה. אמנם, יש מהאחרונים מי שמביא אפשרות לחלק בין סעודת ברית לבין חתונה (אגרות משה חלק ב סימן צה, והעיר שמהגר"א לא משמע כן); אבל הראשונים על הגמרא שם מבארים בפשטות כי המדובר אף בסעודת מצווה של חתונה (ראה ברשב"ם ובתוספות שם, ובמגן אבות לרשב"ץ פרק ג ד"ה אבל שלשה), וכן קידוש וכיוצא בו (רבינו חננאל; וראה בשו"ת מהרי"ל החדשות סימן קלב). מפוסקי זמננו יש שהדגישו, כי אין לאדם לבטל תורה על מנת ללכת

לסעודת ברית, וכל העוסק במצווה פטור מן המצווה (יביע אומר); ואף אם הברית מתקיימת בסמוך למקום לימודו, אינו רשאי לבטל את קביעותו על מנת ללכת לברית (שבט הלוי).

במדרש מתואר על אנשי ירושלים, שלא היו ממהרים ללכת לסעודות, כל זמן שלא קראו להם לבוא פעמיים. וכך כותב היעב"ץ בסידורו לגבי סעודת המילה, שאין להזמין את מי שהוא יודע שלא יבוא; ומאידך גיסא גם המוזמן אינו צריך לבוא, וישנה מעלה בדבר כאשר הוא אינו ממהר לבוא כל זמן שהוא אינו יודע מי מיסב עימו, וכל זמן שלא קראו לו לבוא פעמיים. הכתב סופר כותב, כי בהזמנה לסעודת ברית - וקל וחומר לשמחת חתן וכלה - יש משום מצווה, והוא מדגיש כי דבר זה הוא אף כשמזמינים לרחוקים שיבואו, למרות ששני הצדדים יודעים שאין אפשרות להגיע והוא רק לכבוד ולחיבה נודעת - וזה בעצמו כבוד המצווה.

היה נראה לומר לכאורה, כי דברי הכתב סופר עומדים בסתירה לדברי היעב"ץ, האומר שלא להזמין את מי שידוע בו שלא יבוא. אולם נראה כי דברי היעב"ץ מתבססים על דברי הגמרא בחולין (צד, א) "אל יסרהב אדם לחבירו לסעוד אצלו ויודע בו שאינו סועד", כנפסק ברמב"ם (דעות ב,ו) ובשו"ע (ח"מ סימן רכח סק"ב). פירוש "יסרהב" הוא לפנות פעמים רבות, כמבואר בנושאי כלי השו"ע במקום (סמ"ע; נתיבות המשפט), המדגישים כי בפנייה פעם אחת מותר, ואדרבה, זהו דרך כבוד. אמנם, ביעב"ץ כתב לשון "יזמן", אולם מאחר שבהמשך דבריו הוא מביא את מנהג אנשי ירושלים שלא לבוא אם לא קראו להם פעמיים, מסתבר שאין הוא מבאר אחרת מאשר נושאי כלי השו"ע הנ"ל.

תמצית ההלכות לדינא:

- א. נהגו לערוך סעודה לכבוד ברית המילה, וסעודה זו נחשבת לסעודת מצווה.
- ב. בכלל המצווה להזמין את כל מי שיתכן שיוכל להגיע.
- ג. ניתן להזמין אנשים רחוקים, שברור שלא יוכלו להגיע, ויש בזה משום כבוד המצווה.
- ד. אין להפציר לבוא באדם שידוע לו שלא יבוא (ודי בהזמנה הראשונית).
- ה. אין לאדם ללכת לסעודה שהוא לא הוזמן אליה, ואף כאשר אדם מוזמן לסעודה, אין הוא מחויב ללכת, ויש צד מעלה במי שאינו מגיע כל זמן שלא הוזמן פעמיים.
- ו. הזמנה אינה רק בלשון "אתה מוזמן", אלא אף כל לשון המרמזת על היות בעל השמחה מעוניין בהגעת האדם המסוים הזה.
- ז. אם ידוע לו שיש במקום אנשים שאינם מהוגנים אין כל צורך ללכת לשם, ויש מעלה שלא לבוא כל זמן שאינו יודע מי הנמצא במקום.
- ח. יש מי שאומר, כי כאשר האדם יודע כי כל האנשים הנמצאים בסעודה זו הם אנשים מהוגנים חלה עליו חובה ללכת. מכל מקום, גם במקרה זה אין לאדם לבטל את קביעות לימודו או מצווה הנעשית על ידו על מנת ללכת.
- ט. כאשר יש חשש שיהיו אנשים שייפגעו מאי השתתפות החבר או בן המשפחה, נראה שיש צורך במאמץ מיוחד על מנת להשתתף, ובפרט כאשר נוכחותו נדרשת להשלמת המניין.
- י. דברים אלו נכונים לא רק בסעודת ברית מילה, אלא אף בסעודות מצווה נוספות.